

BULLETIN IVPR

OCTOBER - NOVEMBER 2025
VOL 6 ISSUE 10 - 11

DANIEL ŠKOBLA

ZDROJE ÚDAJOV
O ŽIVOTNÝCH PODMIENKACH RÓMOV
A AKO TÝMTO ÚDAJOM ROZUMIEŤ?
METODOLOGICKÁ POZNÁMKA

Zdroje údajov o životných podmienkach Rómov a ako týmto údajom rozumieť? Metodologická poznámka

Daniel Škobla

Mgr. Daniel Škobla, PhD. je sociológ, zaoberá sa výskumom sociálnych nerovností a sociálneho začleňovania rómskej populácie. Participoval na práci Rozvojového programu OSN, zúčastňoval sa na stretnutiach medzinárodného riadiaceho výboru Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015, podieľal sa na tvorbe Atlasu rómskych komúní, evaluáciách projektov EŠIF a na príprave strategických dokumentov v oblasti integrácie Rómov v SR. Publikuje vo vedeckých časopisoch, ako sú Ethnic and Racial Studies, Sociologia Ruralis, Race & Class a iné..

OBSAH

Úvod	3
Kontext zberu údajov členených podľa etnicity t. j. „etnických dát“	3
Slovenský kontext zberu etnických dát	5
Legislatíva upravujúca zber etnických údajov	7
Atlas rómskych komunít na Slovensku	7
Atlas rómskych komunít ako opora výberu vzoriek pre výberové zisťovania v rómskych komunitách	10
Výberové zisťovania Rozvojového programu OSN v rómskych komunitách	10
Výberové zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach rómskych domácností	12
Význam zisťovania EU SILC MRK pre tvorbu verejných politík	14
Limity a metodologické výzvy zisťovania EU SILC MRK	15
Záver	16
Literatúra	17
Prílohy	20

ÚVOD

Údaje členené podľa etnicity predstavujú nevyhnutný predpoklad pre tvorbu verejných politik založených na dátach. Napriek tomu, že mnohé politiky v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny sú zamerané na marginalizované komunity, dostupnosť a kvalita kvantitatívnych dát o rómskej populácii zostáva výzvou.

V tomto bulletine, predstavíme niekoľko typov zdrojov kvantitatívnych dát o rómskej populácii – napr. Atlas rómskych komunít, výberové zisťovania v rómskych komunitách či inovatívne prepojenia administratívnych dát – a spomenieme genézu týchto zisťovaní a ukážeme, ako výskumníci a výskumníčky IVPR tak participovali na tvorbe týchto databáz a ako aj na využívaní etnických dát vo svojej výskumnej činnosti.

KONTEXT ZBERU ÚDAJOV ČLENENÝCH PODĽA ETNICITY T. J. „ETNICKÝCH DÁT“

Štatistické dáta zbierané tak aby mohli byť členené podľa etnicity, predstavujú do určitej miery problematická záležitosť, pretože etnicita sa považuje v európskej a slovenskej legislatíve za citlivý údaj. Na druhej strane, stále viac prevažuje názor, že verejné politiky, ktoré majú reagovať na potreby marginalizovaných etnických skupín, nevyhnutne vyžadujú kvantitatívne dáta, ktoré vypovedajú o ich životných podmienkach.

Postupujúca integrácia strednej a východnej Európy do Európskej únie a politický vývoj v 90. rokoch vyvolali na rôznych úrovniach zvýšený záujem o ochranu etnických menšín a prevenciu konfliktov. Tento záujem sa konkrétne odrazil v agendách Rady Európy a Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE). Hlavnou témou politickej diskusie sa stala otázka hlbšej integrácie menšín a ich účinného zabezpečenia proti diskriminácii. Koncom 90. rokov sa tento záujem premietol aj do politiky Európskej únie, kde Lisabonská stratégia zdôraznila význam sociálnej súdržnosti členských spoločností a zároveň konkurencieschopnosti EÚ ako celku.

V roku 1993 vznikol v rámci Rady Európy nezávislý orgán na monitorovanie intolerancie a diskriminácie – Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI). Je pravdepodobné, že jedným z podnetov pre jej vznik bola potreba zhromažďovania etnických dát, ktoré sú nevyhnutným základom pre hodnotenie situácie v oblasti nediskriminácie a ochrany menšín v jednotlivých členských štátoch.

Postoj ECRI k otázke etnických údajov bol konkrétne artikulovaný v Odporúčaní č. 1 z roku 1996, zameranom na boj proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii. Odporúčanie zdôrazňovalo, že je potrebné zhromažďovať a zverejňovať presné údaje a štatistiky o počte rasistických a xenofóbnych činov hlásených políciou. Zároveň stanovovalo, že v súlade s európskymi právnymi predpismi, obmedzeniami a odporúčaniami o ochrane osobných údajov a súkromia by mali byť získavané informácie, ktoré umožnia posudzovať a hodnotiť situáciu a skúsenosti konkrétnych skupín obzvlášť ohrozených rasizmom, xenofóbiou, antisemitizmom a intoleranciou. ECRI pritom

upozorňovala, že bez spoľahlivých a presných údajov je tvorba a účinná implementácia adekvátnych opatrení v týchto oblastiach značne obmedzená.

Všeobecné politické odporúčanie č. 4 z roku 1998, ktoré sa týka národných dotazníkov o skúsenostiach a vnímaní diskriminácie a rasizmu z pohľadu potenciálnych obetí, zdôrazňuje, že štatistické údaje o rasisticky motivovaných a diskriminačných činoch, ako aj o situácii menšinových skupín vo všetkých oblastiach života, sú kľúčové pre identifikáciu problémov a tvorbu účinných opatrení.

ECRI v odporúčaní národným vládam odporúča realizovať rôzne prieskumy zamerané na skúsenosti a vnímanie diskriminácie z perspektívy obetí, pričom cieľovými skupinami môžu byť imigranti, národnostné menšiny alebo iné zraniteľné skupiny. Tento prístup zahŕňa priame zisťovanie skúseností členov rôznych zraniteľných skupín, ktorým sú kladené otázky o ich skúsenostiach s rasizmom a diskrimináciou a o tom, ako vnímajú rôzne aspekty spoločnosti, v ktorej žijú.

ECRI zároveň odporúča, aby súčasťou prieskumov bola aj „kontrolná“ alebo „kontrastná“ skupina, ktorá vo všeobecnosti nečelí diskriminácii ani rasizmu, čo umožní porovnanie so znevýhodnenou skupinou a lepšie vyhodnotenie špecifických problémov. Čo sa týka realizácie prieskumov, ECRI odporúča, aby bola zverená vedeckým pracovníkom alebo organizáciám s odbornými skúsenosťami v oblasti rasizmu a intolerancie, a samotný zber dát mali vykonávať agentúry špecializované na výskum verejnej mienky (ECRI 1998).

V rámci svojho individuálneho prístupu ku krajinám ECRI vo Druhej správe o Slovensku odporučila zodpovedným orgánom zvážiť spôsoby monitorovania situácie rôznych minoritných skupín, pričom je potrebné primerane rešpektovať zásady ochrany osobných údajov a súkromia (2000).

V Tretej správe o Slovensku ECRI upozornila, že hlavným dôvodom nedostatku konkrétnych informácií, ktoré by štátnym orgánom umožnili monitorovať situáciu menšinových skupín, je existencia legislatívy, ktorá zakazuje zber údajov podľa etnického pôvodu (2004).

Komisia preto odporúča hľadať metodológie, ktoré umožnia hodnotiť situáciu menšín v rôznych oblastiach života, a zdôrazňuje, že monitorovanie je kľúčové pre posúdenie dopadov a úspešnosti politík. Pri jeho realizácii by sa mali primerane uplatňovať zásady ochrany osobných údajov a súkromia, a proces by mal byť založený na dobrovoľnom prihlásení sa k menšine, pričom by mali byť jasne komunikované dôvody zberu týchto údajov (ECRI 2004).

Dôležitým krokom bolo prijatie Usmernenia k otázkam zberu etnických dát v práci ECRI (2005), ktoré Komisia vypracovala po konzultáciách a poradách so zainteresovanými aktérmi. Tento dokument sumarizuje dovtedajšiu diskusiu a stručne identifikuje kľúčové aspekty problematiky zberu etnických údajov. Usmernenie prináša argumenty v prospech zberu etnických dát, ale zároveň popisuje problémy a výzvy, ktoré sú s týmto procesom spojené. Dokument zdôrazňuje, že existuje množstvo dôvodov, prečo sú etnické dáta cenným nástrojom pre tvorbu efektívnych antidiskriminačných politík a

podporu sociálnej súdržnosti. Etnické údaje nielen poskytujú fakty odhaľujúce diskrimináciu alebo porušenie princípu rovnosti príležitostí, ale zároveň môžu slúžiť na evaluáciu existujúcich politík a hodnotenie ich účinnosti.

ECRI si tiež všimla neochotu niektorých krajín zber etnických dát realizovať a pretrvávajúce mylné presvedčenie v mnohých európskych štátoch, že legislatívny rámec neumožňuje zhromažďovanie údajov podľa kategórií ako národnosť, národnostný pôvod, etnický pôvod, jazyk či náboženstvo. Komisia pritom zdôrazňuje, že v drvivej väčšine prípadov národná legislatíva zber etnických údajov nezakazuje, ale požaduje zavedenie určitých záruk, aby sa predišlo ich zneužitiu.

Slovenský kontext zberu etnických dát

Na potrebu zhromažďovania etnických dát upozorňovali aj experti Poradného výboru pre Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín. Napríklad v Posudku Slovenska z roku 2000 uvádzajú, že „medzi oficiálnou štatistikou vlády a štatistikami národnostných menšín o počte osôb patriacich k národnostným menšinám existujú na Slovensku výrazné rozdiely. Poradný výbor vyjadruje znepokojenie nad tým, že takéto vysoké rozdiely v údajoch môžu vážne obmedzovať schopnosť štátu zacieliť, realizovať a monitorovať opatrenia zabezpečujúce úplnú a efektívnu rovnosť osôb patriacich k národnostným menšinám.“

Poradný výbor preto odporúča, aby „vláda usilovne pracovala na špecifikácii spôsobov a prostriedkov na získavanie spoľahlivých štatistických údajov. Bez týchto údajov bude pre slovenské orgány veľmi náročné účinne pôsobiť a medzinárodné monitorovacie orgány len s veľkými ťažkosťami dokážu overiť, či Slovensko plní svoje záväzky vyplývajúce z rámcového dohovoru“ (Poradný výbor... 2000: 6).

Na podobné nedostatky a absenciu zberu etnických údajov v niektorých krajinách Európska komisia upozorňuje aj v publikácii Situácia Rómov v rozšírenej Európskej únii (EC 2004: 37–39).

Na Slovensku sa požiadavka zberu etnických dát objavuje, priamo či nepriamo, v mnohých koncepcných vládnych dokumentoch a stratégiách. Už v návrhu Strednodobej koncepcie rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike 2007 – 2015 sa nedostatok údajov o rómskej populácii uvádza ako jedna zo systémových a legislatívnych prekážok brániacich zlepšeniu situácie. Koncepcia konkrétne poukazuje na chýbajúce údaje o zdravotnom stave Rómov, ako aj na nedostatok informácií v oblastiach zamestnanosti a vzdelávania.

Slovenská republika sa zapojila do programu Dekáda začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015 a jeho priority rozpracovala do Národného akčného plánu k Dekáde začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015, ktorý vláda SR schválila 12. januára 2005 uznesením č. 28/2005. Akčný plán v rámci priorit, medzi ktoré patrili vzdelávanie, zamestnanie či zdravie, obsahoval súbor kvantitatívnych indikátorov, stanovoval ich vyhodnocovanie a identifikoval inštitúcie zodpovedné za monitoring.

Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 (vláda Slovenskej republiky schválila 11.1.2012 uznesením č. 1/2012) vznikla na podnet iniciatívy Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020. V rámci stratégie sa na monitorovanie používali kvantitatívne indikátory, hoci ich kvalita a dostupnosť dát boli dlhodobo problematické. Samotná stratégia, uvádzala, že monitorovanie a hodnotenie pokroku sa má vykonávať prostredníctvom: „merateľných ukazovateľov (indikátorov), ktoré umožnia sledovať vývoj situácie Rómov v jednotlivých oblastiach politiky a efektívnosť prijatých opatrení“. Zároveň sa zdôrazňuje, že: „Na určenie základnej línie (baseline) je potrebné využiť dostupné štatistiky, výskumy a dáta, najmä zo zdrojov ŠÚ SR, Atlasu rómskych komunít, UNDP a Svetovej banky.“ Hlavný strategický dokument definoval rámec sledovania pokroku, pričom konkrétne kvantitatívne indikátory boli rozpracované až v tzv. „Akčných plánoch“ pre jednotlivé oblasti, ako sú vzdelávanie, zamestnanosť, bývanie či zdravie. Aj keď systém indikátorov existoval, monitorovanie bolo v praxi obmedzené. Mnohé ukazovatele nebolo možné kvantifikovať pre nedostatok etnicky disagregovaných dát, preto sa museli používať proxy ukazovatele - napr. „obyvatelia v lokalitách identifikovaných ako MRK“ podľa Atlasu rómskych komunít, a nie všetky rezorty vyhodnocovali svoje opatrenia na základe týchto indikátorov. Záverečné správy o plnení často obsahovali iba kvalitatívne hodnotenie (napr. popis aktivít), nie kvantitatívne výsledky.

Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 (vláda Slovenskej republiky schválila uznesením č. 181/2021 dňa 7. apríla 2021). Stratégia 2030 vznikla na základe požiadavky na koncepčný materiál, ktorý zohľadňuje vývoj situácie a skúsenosti z predošlých ôsmich rokov od schválenia Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 a príslušných akčných plánov. Vznikla tiež z podnetu spoločného snaženia členských štátov Európskej únie. Stratégia a jej akčné plány riešia potrebu kvantitatívnych ukazovateľov a dát oveľa systematickejšie ako staršia stratégia. Pri Stratégii 2030 je súčasťou akčných plánov aj Metodický dokument k výpočtu hodnôt indikátorov. V tom dokumente sú napríklad definované tieto prvky: merná jednotka indikátora, východisková hodnota (baseline), zdroj dát, definícia a metodika výpočtu indikátora, cieľová hodnota indikátora, orgán zodpovedný za zhromažďovanie údajov. Metodický dokument obsahuje 28 indikátorov globálnych cieľov a 114 indikátorov čiastkových cieľov prioritných oblastí Stratégie 2030.

Aj keď je systém indikátorov omnoho detailnejší než predchádzajúce stratégie, stále sa javia určité možné problémy alebo riziká. Pokiaľ indikátory vyžadujú dáta špecificky pre rómske komunity, môže byť závislosť na dostupnosti štatistík alebo rozdelení dát podľa toho, či sa zhromažďujú etnicky disagregované údaje alebo nie. Práve nedostatok disagregovaných dát na základe etnicity sa ukazuje ako najväčšia výzva aj pri hodnotení panelu expertov pre monitorovanie a hodnotenie Stratégie 2030 (október 2025).

LEGISLATÍVA UPRAVUJÚCA ZBER ETNICKÝCH ÚDAJOV

Problematika zberu dát o etnicite je v EÚ rámcovaná skupinou zákonov upravujúcich podmienky, za ktorých sa môže nakladať s osobnými údajmi. Tieto zákony určujú, napríklad, akým spôsobom môžu byť dáta zbierané a spracovávané, kto to môže vykonávať a na aký účel. Vychádzajú zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady 95/46/ES z roku 1995 o ochrane jednotlivcov pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov a na národnej úrovni sa v rôznych modifikáciách zvyknú nazývať zákonmi o ochrane údajov.

Teda Smernica 95/46/ES (prijatá v roku 1995) bola základným právnym rámcom ochrany osobných údajov v EÚ až do zavedenia GDPR (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679). GDPR bola prijatá 27. apríla 2016 a uplatňuje sa od 25. mája 2018, pričom smernica 95/46/ES bola vtedy zrušená. Teda GDPR je v priamom zmysle nástupcom 95/46/ES.

Smernica (ako 95/46/ES) vyžadovala, aby členské štáty prijali vlastné vnútorné pravidlá ale nariadenie „GDPR“ je priamo účinné v celej EÚ bez potreby transpozície do vnútroštátneho práva. Má rozšírený rozsah pôsobnosti (extraterritorialita) a jej pravidlá sa vzťahujú aj na spracovateľov/prevádzkovateľov mimo EÚ, pokiaľ spracúvajú údaje osôb v EÚ. Zároveň má prísnejšie požiadavky na súhlas (jasný, slobodný a odvolateľný súhlas; ťažšie „prednastavené súhlasy“) ako aj prísnejšie sankcie — výrazne vyššie pokuty pri porušení.

Z praktického hľadiska GDPR teda nepopiera zásady, ktoré boli v 95/46 (napr. zákonnosť spracovania, účelová obmedzenosť), ale prepracoval, konkretizoval a sprísnil ich, pričom zjednotil pravidlá naprieč EÚ a reagoval na technologické zmeny (internet, big data, cloud, služby mimo EÚ). Dá sa teda povedať, že GDPR je priame pokračovanie a právne posunutie od Smernice 95/46/ES. Nahradilo ju ako jednotné, silnejšie a priamo uplatniteľné pravidlo ochrany osobných údajov v EÚ.

ATLAS RÓMSKÝCH KOMUNÍT NA SLOVENSKU

Na Slovensku sa postupne, v priebehu približne posledných 20 rokov, vyformovalo niekoľko metodologických postupov, ktoré umožňujúcich získavať kvantitatívne dáta o životných podmienkach Rómov.

Asi najznámejší zdroj dát o Rómoch je tzv. Atlas rómskych komunít, ktorý predstavuje rozsiahly a systematicky realizovaný výskumný projekt. Jeho hlavným cieľom je komplexne zmapovať rómske komunity na území Slovenskej republiky - predovšetkým tie, ktoré žijú v podmienkach sociálneho vylúčenia a priestorovej marginalizácie. Projekt vytvára unikátnu databázu a priestorovú mapu rómskych osídlení, ktorá slúži ako empirický základ pre tvorbu, plánovanie a hodnotenie verejných politík v oblasti sociálnej inklúzie Rómov.

Atlas zhromažďuje a spracúva údaje, ktoré poskytujú jednotlivé obce a ich predstavitelia, pričom vychádza z lokálnej znalosti územia. Získavané dáta sa týkajú najmä: početnosti a vekovej štruktúry rómskej populácie, typu osídlenia (integrované, oddelené alebo segregované lokality), charakteru bývania a stavu technickej infraštruktúry, dostupnosti verejných služieb (škôl, materských škôl, zdravotníckych zariadení, sociálnych služieb), občianskej a politickej participácie Rómov v živote obce, realizovaných projektových aktivít a lokálnej hospodárskej činnosti.

Vzhľadom na to, že Atlas nezbiera individuálne osobné údaje, ale výhradne štrukturálne, agregované charakteristiky rómskej populácie a jej priestorového rozmiestnenia, nepodlieha osobitnému režimu ochrany osobných údajov podľa legislatívy GDPR. Z tohto dôvodu sa považuje za bezpečný zdroj dát z hľadiska ochrany súkromia, ktorý umožňuje sledovať makroúroveň javov bez zásahu do individuálnych práv jednotlivcov.

Atlas možno teda vnímať predovšetkým ako mapovanie osídlení rómskych komunít a ich priestorového rozloženia v rámci Slovenska. Vychádza z predpokladu, že koncentrovane žijúce rómske komunity sa vo väčšine prípadov viažu na konkrétne sídelné jednotky, ktoré sú lokalizovateľné – buď priamo v rámci obce, na jej okraji, alebo v určitej vzdialenosti od obce, často oddelené od majority prírodnými alebo umelými bariérami (napr. potokmi, cestami, železnicou či nevyužívaným územím). Tieto lokality zároveň spravidla vykazujú znaky štrukturálnej marginalizácie: nedostatočnú technickú vybavenosť, absenciu alebo obmedzený rozsah fyzickej infraštruktúry, zlý alebo nevyhovujúci stav obydlií, vysoký podiel nelegálnych stavieb, nevysporiadané majetkovo-právne vzťahy k pozemkom, nízku dostupnosť k základným verejným službám.

V uvedených ukazovateľoch sa tieto lokality výrazne negatívne odlišujú od situácie v obci, v ktorej katastri sa nachádzajú alebo pod ktorú administratívne spadajú.

Jednotlivé obce môžu mať jedno alebo viac rómskych osídlení, preto Atlas (vo všetkých svojich vydaniach) poskytuje údaje na dvoch úrovniach – za obec ako celok a zároveň za jednotlivé identifikované osídlenia. Klasifikácia lokalít je rozdelená podľa typu umiestnenia: vnútri obce (integrované osídlenia), na okraji obce (oddelené osídlenia), mimo obce (segregované osídlenia), pričom osobitne sa sleduje aj rómska populácia žijúca rozptýlene medzi majoritou.

Atlas rómskych komunít sa realizuje v nepravidelných intervaloch – dosiaľ v rokoch 2004, 2013 a 2019, pričom aktuálne sa finalizuje jeho ďalšia verzia.

Atlas 2004 – vznikol z iniciatívy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK), Svetovej banky a Kanadskej rozvojovej agentúry (CIDA). Realizoval sa prostredníctvom osobných návštev anketárov, ktorými boli prevažne študenti vysokých škôl. Zmapovaných bolo 1 087 miest a obcí, v ktorých bolo identifikovaných 1 575 rómskych osídlení.

Atlas 2013 (publikovaný 2014) – vypracoval Rozvojový program OSN (UNDP) v spolupráci s ÚSVRK. Zahŕňal 1 070 miest a obcí (z toho 120 miest) a identifikoval 803 osídlení v 583 obciach.

Atlas 2019 – zrealizoval Inštitút pre výskum práce a rodiny (IVPR) v spolupráci s ÚSVRK. Pokrýval 912 obcí a identifikoval 1 232 rómskych osídlení.

Evidujeme 639 obcí, ktoré boli súčasťou každého jedného z troch mapovaní Atlasu rómskych komunít. Porovnanie údajov za tieto obce nám dávajú silné časové trendy na hodnotenie dopadov štátnych politík na rómske komunity, i keď metodické zmeny troch vydaní znamenajú problematickosť komparácie. Dlhodobé výsledky potvrdzujú, že s rastúcou vzdialenosťou osídlenia od jadra obce klesá: kvalita bývania, pokrytie inžinierskymi sieťami, dostupnosť verejných služieb, a celková úroveň infraštruktúry.

Tieto faktory majú zásadný a negatívny vplyv na všetky aspekty života obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít (MRK) – od vzdelávacích príležitostí, cez zamestnanosť, zdravotný stav, až po sociálnu participáciu a životné šance v širšom zmysle.

Atlas rómskych komunít má viacero praktických využití, ktoré presahujú rámec samotného mapovania a deskriptívneho zachytenia priestorovej situácie rómskej populácie. V prvom rade predstavuje strategický nástroj pre tvorbu a implementáciu verejných politík, najmä tých, ktoré sa týkajú sociálneho začlenenia, regionálneho rozvoja a čerpania fondov Európskej únie.

Údaje z Atlasu sa využívajú pri programovaní, plánovaní a cielenej realizácii verejných intervencií – od národnej po lokálnu úroveň. Európska komisia aj tvorcovia politík na slovenskej úrovni považujú informácie o marginalizovaných rómskych komunitách (MRK), ktoré Atlas poskytuje, za kľúčový zdroj empirických dát pre definovanie cieľových skupín a území, do ktorých majú smerovať opatrenia politiky súdržnosti a sociálnej inklúzie.

Práve na báze dát z Atlasu bola naprogramovaná implementácia viacerých investičných priorít v rámci Operačného programu Ľudské zdroje (OP ĽZ) v programovom období 2014 – 2020. Tento program, zameraný na podporu sociálneho začlenenia, zamestnanosti a vzdelávania, využil Atlas ako východiskovú databázu pre identifikáciu tzv. marginalizovaných oblastí a cieľových komunít, v ktorých sa realizovali konkrétne projekty financované z fondov EÚ.

Zároveň bola databáza Atlasu využitá aj ako tzv. ex-ante kondicionalita – teda preddefinovaná nevyhnutná podmienka, ktorú musela Slovenská republika splniť na účely uzavretia Partnerskej dohody medzi EÚ a SR pre dané programové obdobie. Ex-ante kondicionality predstavujú v systéme riadenia eurofondov kritériá, ktoré majú zabezpečiť, že členské štáty disponujú vhodnými strategickými rámcami, dátovými podkladmi a inštitucionálnymi kapacitami ešte pred začiatkom implementácie programov. V prípade Slovenska sa teda existencia a aktualizácia Atlasu stala kľúčovým predpokladom pre efektívne využívanie európskych prostriedkov určených na integráciu MRK.

Atlas rómskych komunít ako opora výberu vzoriek pre výberové zisťovania v rómskych komunitách

Okrem strategického a plánovacieho rozmeru sa Atlas uplatňuje aj v oblasti aplikovaného výskumu a analytických činností. Detailné informácie o koncentrovane žijúcich rómskych komunitách, ich geografickom umiestnení a štrukturálnych charakteristikách poskytujú výskumníkom spoľahlivý rámec pre výber reprezentatívnych vzoriek a pre realizáciu terénnych prieskumov.

Na základe dát z Atlasu je možné klasifikovať rómske domácnosti podľa lokality v ktorej bývajú, podľa miery ich priestorovej integrácie s väčšinou populáciou – napríklad rozlíšením medzi integrovanými, oddelenými a segregovanými osídleniami. Takéto typologické členenie umožňuje cieľavedomý výber výskumných lokalít podľa konkrétnych analytických potrieb.

Tieto kategórie sa v praxi využívajú ako opora pre výber miest zberu dát v rôznych výberových zisťovaniach – napríklad vo výskumoch o životných podmienkach rómskeho obyvateľstva, o prístupe k službám, bývaní či vzdelávaniu, ako aj v výskumoch zameraných na skúmanie diskriminácie, sociálnej exklúzie alebo participácie Rómov. Atlas tak predstavuje nielen statický informačný nástroj, ale aj praktickú infraštruktúru pre empirické skúmanie a hodnotenie verejných politík.

VÝBEROVÉ ZISŤOVANIA ROZVOJOVÉHO PROGRAMU OSN V RÓMSKÝCH KOMUNITÁCH

Výberové zisťovanie (sample survey) je štatistická metóda zberu údajov, pri ktorej sa informácie nezískavajú od celej populácie, ale od vybranej vzorky respondentov, ktorá je reprezentatívna pre celú populáciu. Na základe odpovedí z tejto vzorky sa potom odhadujú charakteristiky celej populácie (napr. miera zamestnanosti, príjmy, vzdelanie a pod.).

Výberové zisťovania v rómskych komunitách realizoval v roku 2006 a roku 2010 Rozvojový program OSN (UNDP) v spolupráci s výskumníkmi a výskumníčkami IVPR ako aj s ďalšími partnermi. Tieto zisťovania predstavovali prvé rozsiahle a systematické výskumy socio-ekonomickej situácie rómskej populácie na Slovensku, ktoré boli založené na reprezentatívnej výberovej vzorke. Ich metodologickým základom a kľúčovým východiskom pre výber lokalít a domácností bol Atlas rómskych komunít, teda údaje zo sociografického mapovania rómskych osídlení.

Práve Atlas tvoril oporu pre výber vzorky, pretože poskytoval presné informácie o typoch osídlení, ich lokalizácii a približnom rozsahu populácie. Základom pre výber rómskych domácností boli teda dáta o priestorovej štruktúre rómskej populácie, ktoré mapovanie Atlas identifikovalo. Na ich základe UNDP výskum sledoval tri základné typy osídlení:

- Segregovaný typ bývania – označuje domácnosti žijúce v osadách, ktoré sú vzdialené od obce alebo od nej oddelené prirodzenou či umelou bariérou (napr. les, potok, cesta).

- Separovaný typ bývania – zahŕňa domácnosti žijúce koncentrovane v určitej časti obce, buď vo vnútri jej zastavaného územia alebo na jej okraji, pričom však existuje istá fyzická alebo sociálna hranica oddeľujúca tieto časti od väčšinovej populácie.
- Rozptýlený (integrováný) typ bývania – charakterizuje domácnosti, ktoré žijú v rámci obce zmiešane s majoritnou populáciou, bez priestorového oddelenia.

Pri výbere vzorky sa dbalo na to, aby každý z týchto typov bývania bol zastúpený rovnakým počtom domácností, čím sa zabezpečila možnosť komparácie medzi skupinami a identifikácie rozdielov podľa úrovne priestorovej integrácie.

Zber dát prebiehal prostredníctvom štandardizovaných rozhovorov, ktoré realizovali vyškolení anketári s použitím jednotného dotazníka. Tento dotazník obsahoval desať tematických okruhov, pokrývajúcich široké spektrum oblastí života domácností:

- bývanie a bytové podmienky,
- štruktúru a zloženie domácností,
- migráciu,
- vzdelávanie,
- zdravotný stav,
- pracovné aktivity a zamestnanosť,
- sociálnu pomoc a využívanie sociálnych dávok,
- subjektívne hodnotenie chudoby,
- príjmy a výdavky domácností.

Otázky boli koncipované na základe kombinácie štandardne používaných indikátorov a metodík, ktoré umožňovali porovnateľnosť s medzinárodnými štatistickými zisťovaniami, najmä s metodikou Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS), používanou aj Eurostatom.

Napríklad oblasť zamestnanosti sa zisťovala prostredníctvom otázok typu:

„Aké je vaše súčasné ekonomické postavenie?“ (živnostník, zamestnaný na plný alebo čiastočný úväzok, nezamestnaný, študent, dôchodca a pod.),

Ako aj otázkou podľa metodiky Eurostatu:

„Vykonávali ste v predchádzajúcom týždni aspoň jednu hodinu akejkolvek práce za mzdu, plat, inú formu odmeny alebo s cieľom dosiahnutia zisku? Prípadne ste pomáhali na poli, v záhrade alebo v podniku patriacom členovi domácnosti?“

Pri týchto otázkach sa pritom nezohľadňovali aktivačné práce, aby bol výsledok porovnateľný s oficiálnymi štatistickými klasifikáciami.

UNDP výskum Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku z roku 2006 zahŕňal 720 rómskych domácností, pričom každá zo spomenutých skupín podľa typu bývania bola zastúpená rovnakým počtom – po 240 domácností. Pri

priemernom počte 5,23 člena na jednu hospodáriacu domácnosť obsahoval výskumný súbor celkovo 3 769 jednotlivcov z rómskej populácie.

Na účely porovnania s nerómskou populáciou bol vytvorený aj tzv. kontrolný súbor priestorovo blízkej všeobecnej populácie, ktorý tvorilo 355 domácností s celkovým počtom 1 204 osôb. Tento prístup umožnil porovnávať nielen vnútorné rozdiely medzi rómskymi typmi osídlení, ale aj medziskupinové rozdiely medzi rómskou a väčšinou populáciou žijúcou v rovnakom regióne.

UNDP výskum Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku z roku 2010 nadviazal na predchádzajúce zisťovanie. Celkovo bolo zaradených 1 083 domácností, z toho 723 rómskych domácností a 360 domácností všeobecnej populácie. Aj v tomto prípade boli tri typy osídlení reprezentované približne rovnakým počtom jednotiek – po 240 domácností za každú skupinu. Súbor rómskej populácie tak zahŕňal 3 614 osôb, zatiaľ čo kontrolný súbor všeobecnej populácie tvorilo 1 060 respondentov.

Tieto výskumy poskytli relevantné a doposiaľ jedinečné kvantitatívne dáta o životných podmienkach Rómov na Slovensku, pričom umožnili štatisticky porovnateľné analýzy medzi skupinami podľa miery integrácie, typu osídlenia a sociálno-ekonomického statusu. Ich výsledky sa stali základom pre neskoršie hodnotenia verejných politík, ako aj pre akademické a analytické výskumy, ktoré sa opierali o empirické dáta namiesto odhadov či kvalitatívnych výpovedí.

VÝBEROVÉ ZISŤOVANIE O PRÍJMOCH A ŽIVOTNÝCH PODMIENKACH RÓMSKÝCH DOMÁCNOSTÍ

Od roku 2005 realizuje Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) na území Slovenska štatistické výberové zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC – Statistics on Income and Living Conditions). Ide o harmonizované zisťovanie členských štátov Európskej únie, ktorého hlavným cieľom je zabezpečiť pravidelnú, včasnú a porovnateľnú produkciu údajov o príjmoch, chudobe, sociálnom vylúčení a životných podmienkach domácností. Tieto dáta tvoria základ pre monitorovanie cieľov Európskej stratégie sociálnej inklúzie a pre výpočet indikátorov sociálnej politiky EÚ (napr. miera rizika chudoby, materiálna deprivácia, pracovná intenzita domácností a pod.).

Zisťovanie EU SILC sa však primárne zameriava na všeobecnú populáciu, bez osobitného rozlíšenia či zamerania na konkrétne etnické alebo národnostné skupiny. Navyše, v rámci metodiky zisťovania sa nezaznamenáva etnicita ani národnosť respondentov. Tento fakt dlhodobo znemožňoval cieľavedomé monitorovanie socio-ekonomickej situácie Rómov, resp. porovnanie ich životných podmienok s majoritnou populáciou v rámci štandardných európskych štatistík.

S cieľom preklenúť tento nedostatok a vytvoriť kompatibilný, no zároveň špecializovaný zdroj dát o marginalizovaných rómskych komunitách (MRK), Štatistický úrad SR na základe zmluvy o spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

(ÚSVRK) realizoval v roku 2018 pilotné špeciálne zisťovanie EU SILC MRK (EU Statistics on Income and Living Conditions – Marginalised Roma Communities). Cieľom zisťovania EU SILC MRK bolo získať reprezentatívne a harmonizované údaje o príjmovej situácii, úrovni chudoby, sociálnom vylúčení, bývaní a životných podmienkach marginalizovaných rómskych komunit na Slovensku. Svojou logikou, cieľom a konštrukciou vzorky toto zisťovanie nadväzovalo na predchádzajúce výskumy UNDP z rokov 2006 a 2010, no zároveň sa metodologicky priblížilo k štandardu harmonizovaného zisťovania EU SILC, ktoré sa pravidelne realizuje vo všetkých členských štátoch EÚ.

Zisťovania EU SILC MRK boli na Slovensku realizované v rokoch 2018, 2020 a 2025, pričom výsledky posledného zisťovania zatiaľ (v októbri 2025) nie sú publikované. Zisťovania v rokoch 2018 a 2020 sa uskutočnili v rámci Národného projektu „Monitorovanie a hodnotenie inkluzívnych politík a ich dopad na marginalizované rómske komunity“, ktorý bol financovaný z Európskeho sociálneho fondu (ESF) v rámci Operačného programu Ľudské zdroje (OP ĽZ). Zisťovanie v roku 2025 nadviazalo na predchádzajúce fázy a bolo realizované v rámci follow-up projektu „Monitorovanie a hodnotenie inkluzívnych politík zameraných na rómsku populáciu, predovšetkým marginalizované rómske komunity – I. fáza“. Cieľom týchto kontinuálnych zisťovaní je nielen získať aktuálne údaje o životných podmienkach Rómov, ale aj sledovať zmeny v čase a vyhodnocovať dopady verejných politík a programov smerovaných na sociálne začlenenie MRK.

Špecializované zisťovanie EU SILC MRK prebieha podľa rovnakej základnej metodiky ako bežné zisťovanie EU SILC realizované v SR a v ostatných krajinách EÚ. Jedným z cieľov je, aby boli údaje a výsledky z tohto zisťovania plne porovnateľné so štandardným zisťovaním EU SILC a aby mohli byť integrované do európskeho rámca monitorovania politík integrácie rómskej populácie.

Na tento účel sa používa súbor troch harmonizovaných dotazníkov:

- SILC 1-01/A – Zloženie domácností,
- SILC 1-01/B – Údaje za domácnosť,
- SILC 1-01/C – Údaje za osoby vo veku 16 rokov a viac.

V rámci týchto dotazníkov sa zisťujú informácie o bývaní, príjmoch, zamestnanosti, zdraví, vzdelávaní, sociálnych transferoch, chudobe a subjektívnom hodnotení životných podmienok, pričom dôraz sa kladie na porovnateľnosť indikátorov medzi rómskou populáciou a všeobecnou populáciou SR.

Zisťovanie EU SILC MRK 2020 sa uskutočnilo na prelome rokov 2020/2021. Do základnej výberovej vzorky, ktorá bola reprezentatívna pre približne 288-tisíc Rómov žijúcich v osídleniach alebo v obciach s výrazným podielom rómskej populácie, bolo zaradených viac ako 1 000 domácností z 70 obcí. V spolupráci s Agentúrou Európskej únie pre základné práva (FRA) bola táto vzorka rozšírená o ďalších 250 domácností Rómov žijúcich integrovaným spôsobom, teda mimo prostredia MRK. Tento modul sledoval subjektívne skúsenosti respondentov s diskrimináciou a predsudkami v rôznych oblastiach života – pri hľadaní zamestnania, bývania, v školstve či pri kontakte s

inštitúciami. Zároveň boli doplnené otázky zamerané na dopady prvej vlny pandémie COVID-19 na ekonomickú a sociálnu situáciu rómskych domácností. Tým sa zabezpečila reprezentatívnosť zisťovania nielen pre MRK, ale aj pre celkovú rómsku populáciu na Slovensku. Výsledná databáza teda umožňuje pracovať s dvomi typmi vzoriek – osobitne pre MRK a pre celkovú rómsku populáciu, čo výrazne rozširuje možnosti analýzy a porovnávania v rámci výskumov i politických hodnotení.

Zber údajov bol realizovaný vyškolenými externými opytovateľmi, z ktorých väčšina mala predchádzajúce skúsenosti s terénnou prácou v rómskych komunitách. Výber a odbornú prípravu všetkých opytovateľov zabezpečoval Štatistický úrad SR, ktorý zároveň vytvoril sieť supervízorov zodpovedných za metodické vedenie, kontrolu kvality zberu dát a priebežné vyhodnocovanie.

Celkovo bolo v roku 2020 zazmluvnených 76 opytovateľov a 56 supervízorov, ktorí pôsobili v jednotlivých regiónoch Slovenska. Supervízori poskytovali priebežnú metodickú podporu opytovateľom, kontrolovali dodržiavanie štatistických štandardov a overovali kvalitu zaznamenaných údajov. Tento viacúrovňový systém kontroly mal za cieľ zabezpečiť spoľahlivosť, úplnosť a porovnateľnosť zistených dát s bežným zisťovaním EU SILC.

Význam zisťovania EU SILC MRK pre tvorbu verejných politík

Zisťovania EU SILC MRK predstavujú zásadný posun v oblasti evidencie, monitorovania a hodnotenia sociálnej situácie Rómov na Slovensku. Ich výsledky tvoria empirický základ pre tvorbu, implementáciu a revíziu verejných politík zameraných na sociálne začlenenie marginalizovaných rómskych komunít (MRK), ako aj pre plnenie záväzkov Slovenskej republiky voči Európskej únii v oblasti rovnosti a nediskriminácie.

Jedným z hlavných prínosov zisťovania EU SILC MRK je, že umožňuje systematicky kvantifikovať rozsah chudoby, sociálneho vylúčenia a nerovností v prostredí MRK a zároveň tieto ukazovatele porovnávať s bežnou populáciou. To prináša doteraz neexistujúcu možnosť presného merania rozdielov v kľúčových socio-ekonomických ukazovateľoch, ako sú príjem, zamestnanosť, prístup k bývaniu, zdravotná starostlivosť, vzdelanie či sociálne transfery.

Takto získané dáta slúžia ako podklad pre tvorbu indikátorov, ktoré môžu umožniť monitorovať pokrok pri plnení cieľov národných a európskych stratégií, vrátane Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030, a programu Slovensko 2021 – 2027, ako aj pre Plán obnovy a odolnosti SR, v časti zameranej na podporu sociálnej inklúzie a regionálny rozvoj.

V kontexte európskych politík sú dáta EU SILC MRK dôležité aj pre reporting voči Európskej komisii a Agentúre FRA, keďže umožňujú kvantitatívne hodnotiť dopady politík EÚ na rómsku populáciu v súlade s rámcovými cieľmi Európskej stratégie pre Rómov 2020 – 2030.

V slovenskom prostredí nadobudli výsledky týchto zisťovaní význam aj pre ex-ante a ex-post hodnotenia verejných intervencií. Vďaka kompatibilite metodiky s bežným zisťovaním EU SILC sa dáta z MRK môžu využívať v kontexte národných štatistík o chudobe, bývaní či zamestnanosti, čím sa zvyšuje evidenčná hodnota údajov o Rómoch a umožňuje reálna komparácia medzi majoritnou a marginalizovanou populáciou.

Z vedecko-výskumného hľadiska predstavuje EU SILC MRK aj významný zdroj sekundárnych dát pre akademickú a analytickú sféru. Jeho výhodou je, že ako jediné harmonizované zisťovanie na Slovensku poskytuje štruktúrované, reprezentatívne a porovnateľné údaje o rómskej populácii, pričom zachováva metodickú konzistenciu so štandardom EÚ. To umožňuje sledovať dlhodobé trendy a zmeny v čase, ako aj identifikovať regionálne rozdiely a faktory, ktoré podmieňujú úspešnosť inkluzívnych opatrení.

V tejto súvislosti možno konštatovať, že EU SILC MRK predstavuje most medzi akademickým výskumom a tvorbou politík – prepája vedecké poznatky s praktickými potrebami verejnej správy a európskych inštitúcií. V kombinácii s Atlasom rómskych komunít a výskumami UNDP tak vytvára systém kvantitatívneho poznania o rómskej populácii na Slovensku, ktorý je základom pre evidenčne podložené a dátovo orientované rozhodovanie v oblasti inkluzívnych politík.

Limity a metodologické výzvy zisťovania EU SILC MRK

Napriek významným posunom v oblasti zberu a spracovania dát o rómskej populácii predstavuje zisťovanie EU SILC MRK viacero metodologických a interpretačných výziev, ktoré je potrebné zohľadniť pri analýze a interpretácii jeho výsledkov.

Jedným z problémov je určenie samotnej cieľovej populácie. EU SILC MRK sa primárne zameriava na marginalizované rómske komunity (MRK), teda skupiny Rómov, ktoré žijú v priestorovo alebo sociálne vylúčených lokalitách. Takto nastavená cieľová populácia však nezachytáva celú rómsku populáciu na Slovensku, najmä jej integrovanú časť žijúcu rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom. Aj keď bola v roku 2020 vzorka doplnená o domácnosti Rómov žijúcich integrované (v spolupráci s Agentúrou FRA), stále ide o čiastočné rozšírenie. Tento aspekt má zásadný význam pre interpretáciu ukazovateľov, keďže výsledky sa môžu nadhodnocovať v smere sociálnej deprivácie a chudoby, ak sú aplikované bez zohľadnenia rámca MRK.

Metodika zisťovania EU SILC MRK vychádza z externej identifikácie prostredníctvom informácií o lokalitách označených ako MRK na základe Atlasu rómskych komunít. Tento prístup, hoci prakticky účelný z hľadiska terénnej organizácie výskumu, prináša riziko tzv. etnickej atribúcie zvonku a zároveň k podhodnoteniu diverzity rómskej populácie. Absentuje tým aj možnosť preskúmať subjektívnu dimenziu etnicity – teda ako sa samotní respondenti identifikujú a ako táto identita ovplyvňuje ich sociálne postavenie a skúsenosť so začlenením.

Aj keď je metodika EU SILC MRK harmonizovaná s bežným zisťovaním EU SILC, existujú odlišnosti v štruktúre vzorky, v prostredí zberu dát a v špecifikách populácie, ktoré

ovplyvňujú komparabilitu výsledkov. V prostredí MRK sa častejšie vyskytujú neštandardné formy bývania, neformálne ekonomické aktivity či spoločné domácnosti s premenlivým zložením, ktoré nie vždy presne zodpovedajú klasickej definícii domácnosti v štatistickom zmysle. Tieto faktory môžu vplývať na presnosť výpočtu príjmov, výdavkov či miery zamestnanosti, a teda aj na interpretáciu mier chudoby a sociálneho vylúčenia.

V prostredí marginalizovaných komunit sa zber dát často spája s nižšou mierou dôvery respondentov, zníženou spoľahlivosťou samodeklarovaných údajov a vyššou mierou neodpovedí. ŠÚ SR síce zabezpečuje odborné školenia opytovateľov a metodický dohľad prostredníctvom supervízorov, avšak kontextová špecifickosť terénu ostáva významným faktorom ovplyvňujúcim kvalitu dát.

Napriek tomu, že projekty EU SILC MRK prinášajú mimoriadne cenné informácie, ich kontinuita závisí od projektového financovania v rámci EŠIF. Chýba stabilný inštitucionálny rámec a rozpočet na pravidelný zber dát o MRK mimo projektového cyklu, čo môže do budúcnosti komplikovať dlhodobé sledovanie trendov a využívanie údajov pre strategické plánovanie.

Celkovo možno konštatovať, že aj napriek uvedeným limitom predstavuje EU SILC MRK najkomplexnejší a metodologicky najkonsolidovanejší zdroj kvantitatívnych údajov o rómskej populácii na Slovensku. Tieto dáta umožňujú nielen hodnotiť pokrok v oblasti sociálnej inklúzie, ale aj podporovať tvorbu dôkazovo založených verejných politík a posilňovať transparentnosť a zodpovednosť štátu pri realizácii opatrení smerujúcich k znižovaniu sociálnych nerovností.

ZÁVER

Ako sme sa snažili ukázať v tomto Bulletine, zber dát o rómskej populácii na Slovensku vychádza z potreby tvorby na dátach založených verejných politík v oblasti sociálneho začleňovania v širšom zmysle slova. Takýto zber, napr. v rámci výberových zisťovaní, sám osebe nie je v rozpore so zákonmi o ochrane osobných údajov či s ochranou ľudských práv. Naopak, množstvo európskych dokumentov, odporúčaní a analytických správ konštatuje, že používanie dát o skupinových charakteristikách neporušuje zákony o ochrane osobných údajov.

Zber štatistických údajov takým spôsobom, aby mohli byť členené podľa etnicity a preukázať sociálne disparity medzi rôznymi skupinami, predstavuje podmienku plánovania verejných politík založených na princípe rovného zaobchádzania. Integrovanou súčasťou ochrany ľudských práv je však aj ochrana osobných údajov. Preto sa pri plánovaní zberu dát ako aj pri samotnej realizácii jednotlivých projektov nevyhnutne musia brať do úvahy všetky zákonné obmedzenia. Inými slovami, zákony na ochranu dát sú nevyhnutné, aby sa dáta zbierali správnym spôsobom. Je dôležité si tiež uvedomiť, že etnické dáta musia byť postavené na slobodnej a otvorenej sebadeklarácii, pretože etnicko-kultúrne charakteristiky majú subjektívnu dimenziu.

Jedno z odporúčaní, ktoré je možné formulovať v tomto Bulletine, je, že Slovensko by malo vypracovať národnú koncepciu zberu etnických dát zameranú na monitorovanie sociálno-ekonomickej situácie, situácie v oblasti rovnosti príležitostí a diskriminácie etnických menšín. Takáto koncepcia by mohla napríklad ohodnotiť inštitucionálne kapacity príslušných orgánov pôsobiacich v oblasti ľudských práv a ochrany údajov, ako aj metodologické otázky samotného zberu dát, vrátane návrhu metodiky, frekvencie zisťovania, otázok súvisiacich s dostupnosťou dát z administratívnych registrov, spôsobov uchovávania a spracovania údajov a ďalších relevantných aspektov.

V koncepcii by sa mohli riešiť aj otázky týkajúce sa výberu optimálnej stratégie zberu etnických dát v dlhodobejšej perspektíve. Napríklad, či je vhodnejšia metóda pridávania dopĺňujúcich vzoriek rómskej populácie do existujúcich pravidelných tematických výberových zisťovaní, ako je napríklad EU SILC, alebo či je efektívnejšie realizovať samostatné výberové zisťovania zamerané výlučne na rómsku populáciu.

Relevantné rezorty by mohli využívať multidisciplinárne prístupy, ktoré kombinujú rôzne metódy a zdroje údajov a syntetizujú ich do komplexného obrazu situácie. Takýto prístup by umožnil efektívnejšie monitorovať sociálno-ekonomické postavenie a skúsenosti rómskej populácie, hodnotiť dopady politik a prijímať rozhodnutia založené na dôkazoch.

LITERATÚRA

Atlas of Roma Communities. Office of the Plenipotentiary of the Government of the Slovak Republic for Roma Communities. (2019).

<https://www.romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/>

Council of Europe 2000: Roma and statistics. Document reporting about a round-table organized in Strasbourg on 22-23 May 2000 (MG-S-ROM (2000) 13)

Dekáda začleňovania rómskej populácie 2005-2015

<https://eurofondy.praca.gov.sk/wp-content/uploads/wpallimport/files/dekada.pdf>

European Commission 2004: The Situation of Roma in an Enlarged European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf

ECRI 1996: General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance. CRI (96)43 rev., October 4, 1996.

http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/3-General_themes/1-Policy_Recommendations/Recommendation_N1/1-Recommendation_n%B01.asp#TopOfPage

ECRI 1998: General policy recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims. CRI(98)30, March 6, 1998.

http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/3-

[General_themes/1-Policy_Recommendations/Recommendation_N4/1-Recommendation_n%B04.asp#TopOfPage](#)

ECRI 2000: Druhá správa o Slovensku prijatá 10. decembra 1999. Štrasburg 27. jún 2000. http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-Archives/1-ECRI%27s_work/5-CBC_Second_reports/Slovakia_CBC2_sk.pdf

ECRI 2004: Tretia správa o Slovensku prijatá 27. júna 2003. Štrasburg 27. januára 2004. http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1%2Decri/2%2Dcountry%2Dby%2Dcountry_approach/slovakia/3e%20rapport%20Slovaquie%20-%20slovaque%20-%20cri04-4.pdf

ECRI 2005: Guidelines for dealing with issues related to ethnic data collection in ECRI's work. Document finalised by ECRI at its 38th meeting held from 13 – 16 December 2005.

EU Agency for Fundamental Rights (2014). Education: Situation of Roma in 11 Member States: Survey on the Roma – Data in Focus. Vienna: FRA. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/education-situation-roma-11-eu-member-states>

EU Agency for Fundamental Rights. (2016). Second European Union Minorities and Discrimination Survey Roma – Selected findings. Vienna: FRA. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_en.pdf

Markovič, F., & Plachá, L. (2022). Income and living conditions in marginalized Roma communities: selected indicators from the survey EU SILC_MRK 2020. Bratislava: USVRK. https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1563/analyticka_sprava_eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf?csr=12154789283921925817

Mušinka, A., et al. (2014). Atlas rómskych komún na Slovensku 2013. Bratislava: Regional Centre UNDP in Bratislava. https://www.minv.sk/?atlas_2013.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách: Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU SILC MRK 2018 https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1276/eu_silc_mrk_2018_final.pdf?csr=858565313524405787

Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách: Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU SILC MRK 2020

https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1563/analyticka_sprava_eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf?csrt=858565313524405787

Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020

https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1114/strategia_2020.pdf?csrt=858565313524405787

Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030

https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1113/strategia_2030.pdf?csrt=858565313524405787

Škobla, D., Grill, J., Hurrle, J. (2016). Exploring field social work in Slovakia. Evaluation of the programme funded by the European Social Fund in 2007-2013. IA MPSVR SR a IVPR: Bratislava.

https://www.researchgate.net/publication/298418714_Exploring_field_social_work_in_Slovakia_evaluation_of_the_programme_funded_by_European_Social_Fund_in_2007-2013

UNDP (2007). Report on the Living Conditions of the Roma in Slovakia. Bratislava:

UNDP. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/eurasia/The-housing-situation-of-Roma-communities.pdf>

UNDP (2012). Report on the Living Conditions of the Roma in Slovakia 2010.

Bratislava: UNDP. https://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/romalivingconditions

Vnútroštátne stratégie integrácie Rómov: spoločný európsky rámec <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/national-roma-integration-strategies-common-european-framework.html>

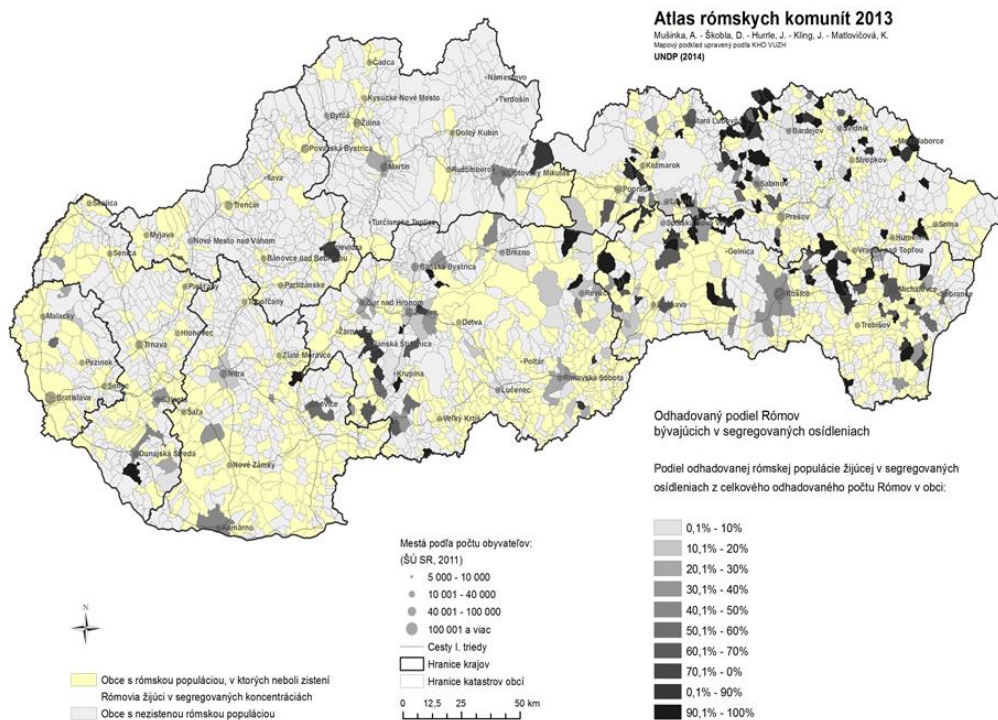
PRÍLOHY

Obrázok 1. Atlas RK je vlastne excelový súbor dát

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
Kraj	Okres	Obec	Kód obce	Počet obyvateľov	Podiel rómskych obyvateľov	Počet rómskych obyvateľov	Počet evidovaných koncentrácií	Počet obyvateľov koncentrácií	Počet obyvateľov koncentrácií mimo obce	Počet obyvateľov koncentrácií na okraji obce	Počet obyvateľov koncentrácií vo vnútri obce	Počet rómskych obyvateľov bývajúcich integrovane	Preferovaný jazyk rómskej komunity
Banskobystrický	Banská Bystrica	Banská Bystrica	508438	76432	2%	1528	5	488	35	371	82	1040	Rómsky
Banskobystrický	Banská Bystrica	Dúbravica	508586	413	20%	82	1	82	82				Slovenský
Banskobystrický	Banská Bystrica	Hrochof	508659	1466	11%	160	1	160			160		Rómsky
Banskobystrický	Banská Bystrica	Môľa	508781	401	39%	155	1	115	115			40	Rómsky
Banskobystrický	Banská Bystrica	Poniky	508918	1542	6%	91	1	31		31		60	Slovenský
Banskobystrický	Banská Bystrica	Slovenská Ľupča	509001	3298	5%	166	1	96	96			70	Rómsky
Banskobystrický	Banská Bystrica	Vlkanová	557293	1300	5%	70	1	70			70		Slovenský
Banskobystrický	Banská Štiavnica	Banská Štiavnica	516643	9708	5%	444	1	284	284			160	Rómsky
Banskobystrický	Banská Štiavnica	Prenčov	517178	658	8%	50	1	30		30		20	Rómsky
Banskobystrický	Banská Štiavnica	Svätý Anton	516597	1169	4%	41	1	41	41				Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Brezno	508497	20338	10%	1930	5	1930	143		1787		Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Čierny Balog	508527	5027	15%	769	4	769		189	580		Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Helpa	508608	2585	6%	148	1	148			148		Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Podbrezová	508853	3789	7%	257	1	57	57			200	Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Pohorelá	508870	2229	10%	222	1	212	212			10	Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Pohronská Polhora	508888	1689	12%	201	1	181		181		20	Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Polomka	508900	2941	20%	595	3	595	490	105			Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Šumiac	509043	1320	41%	545	1	545		545			Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Telgárt	509051	1550	59%	920	2	880	339	541		40	Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Valaská	509086	3610	12%	430	1	100			100	330	Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Valkovňa	509094	411	68%	279	J+1	279		198	81		Rómsky
Banskobystrický	Brezno	Závadka nad Hronom	509124	2276	25%	570	2	570			570		Rómsky
Banskobystrický	Detva	Detva	518263	14318	7%	1002	5	902			902	100	Rómsky
Banskobystrický	Detva	Dúbravy	518379	943	5%	45	1	35			35	10	Slovenský
Banskobystrický	Detva	Hriňová	518468	7353	2%	145	1	45			45	100	Slovenský
Banskobystrický	Detva	Víglaš	518921	1663	7%	120	1	100			100	20	Rómsky
Banskobystrický	Krupina	Bzovik	518212	1135	16%	180	1	180	180				Rómsky
Banskobystrický	Krupina	Cerovo	518239	595	20%	120	1	80	80			40	Rómsky

Zdroj: autor

Obrázok 2. Atlas RK umožňuje aj takúto vizualizáciu získaných dát

Zdroj: Mušínska, A., et al. (2014).
 Atlas rómskych komún na
 Slovensku 2013. Bratislava:
 Regional Centre UNDP in
 Bratislava.

https://www.minv.sk/?atlas_2013.

Zdroj: autor

Page 3

22

Obrázok 5. Publikácia z výberového zisťovania UNDP 2010

Zdroj: UNDP (2012). Report on the Living Conditions of the Roma in Slovakia.
Bratislava: UNDP. https://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/romalivingconditions

Zdroj: Markovič, F., & Plachá, Ľ. (2022). Income and living conditions in marginalized Roma communities: selected indicators from the survey EU SILC_MRK 2020. Bratislava: USVRK.

https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1563/analyticka_sprava_eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf?csrt=12154789283921925817

BULLETIN IVPR

ročník 6 (2025)

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
IČO 308 47 451
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
Vychádza 12 x ročne. NEPREDAJNÉ.
ISSN 2729-9767
EV 6041/22

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach
www.ivpr.gov.sk